

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE W GMINIE STARE MIASTO NA LATA 2011 – 2018

W literaturze przedmiotu **przemoc definiuje** się najczęściej jako „wszelkie zachowania brutalne, naruszające wolność osobistą jednostki, nieliczenie się z jej dobrem. Podkreśla się przy tym dwa podstawowe warunki, które muszą zaistnieć, aby można było mówić o przemocy. Po pierwsze, przemoc służy przede wszystkim realizacji celów jednostki, która ją stosuje. Po drugie, przemoc jest działaniem możliwym wtedy, kiedy istnieje nierównowaga sił, jest nadużyciem własnej przewagi fizycznej lub społecznej (tzn. władzy) po to, aby wymusić na drugim człowieku określone zachowanie”¹. Z kolei inna definicja przemocy określa ją jako: „wszelkie nieprzypadkowe akty naruszające osobistą wolność jednostki, które przyczyniają się do fizycznej albo psychicznej szkody drugiego człowieka i które wykraczają poza społeczne normy wzajemnych kontaktów międzyludzkich”².

Możemy wyróżnić następujące formy przemocy:

- 1) **Przemoc fizyczna** – to między innymi popychanie, szarpanie, kopanie, duszenie, policzkowanie, ciągnięcie za włosy, wykręcanie rąk, użycie broni, rzucanie przedmiotami w ofiarę.
- 2) **Przemoc psychiczna** – obejmuje (lecz nie ogranicza się do): groźby, fizyczną i społeczną izolację i utrudnianie kontaktów społecznych, zastraszanie, poniżanie, oskarżanie, ciągłe krytykowanie, ignorowanie, ośmieszanie, naruszanie własnych sądów, ograniczanie pożywienia, snu i innych podstawowych potrzeb, zmuszanie do oglądania aktów przemocy, groźenie samobójstwem, niszczenie ulubionych przedmiotów i wiele innych.
- 3) **Przemoc seksualna** – oznacza zmuszanie członka rodziny pod presją fizyczną lub psychiczną, bądź przy wykorzystaniu zaufania i zależności, do fizycznych lub pozbawionych fizycznego kontaktu aktów seksualnych, obejmuje wszelkie kontakty seksualne bez przyzwolenia lub, kiedy ofiara nie jest w stanie świadomie go udzielić.
- 4) **Zaniedbanie** - to pomijanie, niezaspokajanie potrzeb egzystencjalnych, wówczas, kiedy ofiary nie są w stanie same o siebie zadbać, to również nieudzielanie im niezbędnej pomocy w potrzebie, porzucenie, odmawianie opieki medycznej i lekarstw, itp.³.

¹ I. Pospiszyl, *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999, Żak, s. 16.

² Tamże s. 16.

³ Por. E. Jarosz, *Dom, który krzywdzi*, Katowice 2001, „Śląsk”, s. 15-16.

Mity o przemocy:

- 1) *Kłapsy nie są przemocą,*
- 2) *Prawdziwa przemoc zdarza się rzadko,*
- 3) *Przemoc występuje tylko w środowiskach patologicznych,*
- 4) *Ofiara przemocy zwykle ma to, na co zasłużyła,*
- 5) *Niektóre ofiary lubią być bite,*
- 6) *Przemoc jest chwilową utratą kontroli nad sobą*⁴.

„Sprawcą przemocy w rodzinie praktycznie może stać się każdy, bez względu na wykonywany zawód, pozycję społeczną czy zamożność. Jak wynika z raportu o przemocy sporządzonego w Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny, wśród znęcających się są lekarze, prawnicy, ludzie sztuki, a szczególnie przedstawiciele instytucji zhierarchizowanych np. wojska.

Sprawcą przemocy może być jednostka, która chce odreagować niepowodzenia w pracy, wyładować frustracje, ukryć kompleksy, zmanifestować swoją dominację⁵. Przeprowadzone badania dotyczące przemocy w rodzinie wykazują, że sprawcami przemocy są najczęściej mężczyźni. Mężczyźni znęcają się, ponieważ:

- tak są wychowani, powielając wzory wyniesione z domu rodzinnego,
- czują się bezkarni,
- taki jest domowy rytuał zakorzeniony w naszej obyczajowości,
- są zazdrośni o dzieci, o sukcesy zawodowe żony (wyższe wykształcenie),
- nie radzą sobie z rolą męża, ojca, mężczyzna bywa przeświadczony, że kobieta i dzieci należą do niego jak mieszkanie,
- biją, by przełamać opór najbliższych i postawić na swoim,
- piją, bo są uzależnieni od alkoholu,
- są zmęczeni otaczającą ich rzeczywistością społeczno – polityczną; z braku czasu, żalu za szare bezbarwne życie⁶.

Za podstawowe czynniki ryzyka wystąpienia w rodzinie przemocy uznawane są:

- Izolacja społeczna, – czyli społeczne zamknięcie się rodziny lub znaczne ograniczenie jej kontaktów,
- Funkcjonowanie rodziny w warunkach długotrwałego stresu społeczno – ekonomicznego, tzw. „stresu życiowego”,
- Doświadczanie przez rodziców przemocy w dzieciństwie,
- Zaburzone relacje małżeńskie i rodzinne, takie jak występowanie ubogich, powierzchownych relacji między małżonkami, liczne konflikty małżeńskie,

⁴ Więcej na temat mitów o przemocy w: I. Pospiszyl, *Razem przeciw przemocy*, Warszawa 1999, Żak, s. 19-26.

⁵ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Warszawa 2002, Żak, s. 133-134.

⁶ Szerzej na temat przyczyn stosowania przemocy w: J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. op. cit.* s. 134.

- Niedojrzałość emocjonalna, młody wiek rodziców, powodują trudności z dostrzeganiem i zrozumieniem zachowań dzieci i ich potrzeb,
- Znacząca lub całkowita zmiana stylu funkcjonowania rodziny np. rozwód, utrata pracy,
- Niewłaściwe interakcje z dzieckiem,
- Niska akceptacja roli rodzicielskiej oraz niski poziom kompetencji rodzicielskich,
- Nierealne postrzeganie dziecka i nierealne oczekiwania wobec dziecka i jego umiejętności, oczekiwania zazwyczaj „przekraczają” wiek dziecka,
- Pewne cechy dziecka jak i historia jego rozwoju sprzyjają stosowaniu wobec niego przemocy i zaniedbywaniu go przez rodziców,
- Pewne cechy osobowościowe i problemy psychologiczne rodziców,
- Zaburzenia wczesnych kontaktów emocjonalnych z dzieckiem,
- Zaburzenia komunikacji interpersonalnej,
- Problemy uzależnieniowe,
- Niektóre cechy strukturalne, jak wielodzietność dzieci⁷.

Próby zapobiegania przemocy domowej są różnorodne. Jedną z nich jest stosowanie kar za przestępstwo. W kodeksie karnym możemy wyodrębnić następujące **artykuły mówiące o przemocy**:

art. 191 – kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia - podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (ścigane z urzędu),

art. 197 – kto przemocą lub groźbą bezprawną lub postępowaniem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od 2 lat do 12 lat (ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego),

art. 207 – znęcanie się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny – podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 (ścigane z urzędu),

art. 209 – kto uporczywie uchyla się od wykonywania ciężącego na z nim z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie najbliższej lub innej osoby i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych – podlega karze pozbawienia wolności do lat 2 (ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego).

Przemoc ma różne aspekty i oblicza:

- ma tendencje do powtarzania,
- jest procesem, gdyż nie pojawia się znienacka i tworzy cykle,

⁷ Szerzej na temat ryzyka wystąpienia przemocy w rodzinie w: E. Jarosz, *Dom, który krzywdzi*, Katowice 2001, Śląsk, s. 120-124.

- toczy się w wymiarze dominacji i uległości, gdyż osoba stosująca przemoc (potocznie zwana sprawcą) dąży do uzyskania totalnej dominacji nad osobą doznającą przemocy (potocznie zwaną ofiarą),
- nie jest zjawiskiem niezależnym od udziału człowieka, co oznacza, iż jest on zdolny do radzenia sobie ze złością, która czyni go sprawcą,
- odpowiedzialność zawsze jest po stronie sprawcy niezależnie od tego, co zrobiła ofiara,
- przejawia się w różnych formach,
- niektóre przejawy grożenia przemocą są w istocie aktami przemocy.

Analiza zjawiska przemocy w rodzinie w Gminie Stare Miasto w roku 2010

Z danych ewidencji ludności (stan na 31.12.2010 r.) wynika, że w Gminie Stare Miasto zamieszkuje 11.109 mieszkańców, z czego 5.554 stanowią kobiety. Dominującą grupą wiekową, tj. 3.705 osób są mieszkańcy między 19 – 65 rokiem życia.

Z danych Komisariatu Policji w Starym Mieście wynika, że w roku 2009 przeprowadzono 339 interwencji domowych, natomiast liczba interwencji przeprowadzonych przy użyciu procedury „Niebieskiej Karty” wynosi 26, a w roku 2010 przeprowadzono 249 interwencji, w tym 24 interwencje zakończone sporządzeniem „Niebieskiej Karty”.

W trakcie interwencji powzięto podejrzenia popełnienia przestępstw z art. 207 Kodeksu Karnego tj. znęcanie się w wyniku, którego wszczęto postępowanie karne.

Tabela 1. Wszczęte postępowania karne

Wszczęte postępowanie w związku z art. 207 KK	ROK		
	2008	2009	2010
Wszczęcie sprawy	3	7	6
Wniesienie aktu oskarżenia	1	2	4

Źródło: Opracowania własne na podstawie danych statystycznych Komisariatu Policji w Koninie
Z analizy tabeli wynika, że wzrasta liczba wniesionych akt oskarżenia związanych ze znęcaniem.

Wśród klientów Ośrodka Pomocy Społecznej w 2008 r. 3 rodziny zostały objęte pomocą z uwagi na występującą przemoc, a w 2009 r. wsparcia z tego tytułu udzielono 7 rodzinom, natomiast w roku 2010 pomocy udzielono 6 rodzinom.

W rejestrze Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2009 r. przez członków rodziny, pracowników socjalnych, izbę wytrzeźwień, policję i inne osoby zostało zapisanych 11 osób celem rozpoczęcia procedury zobowiązania do leczenia uzależnienia od alkoholu. Natomiast w roku 2010 zostało zapisanych tylko 7 osób.

W 2010 r. dla 7 osób zostały sporządzone akta do prokuratury w Koninie, celem objęcia ich przymusowym leczeniem odwykowym. Z pomocy terapeuty ds. uzależnień w 2009 r. skorzystało 38 osób, natomiast w roku 2010 - 47 osób w tym 38 osób to członkowie rodzin. Szczególnej pomocy terapeutycznej wymagają osoby będące ofiarami przemocy w rodzinie.

Liczba ofiar przemocy w rodzinie w 2010 roku wyniosła 18 osób, a 14 to sprawcy przemocy. Żadna z osób/rodzin pokrzywdzonych w 2010 roku z terenu naszej gminy nie była kierowana do Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Ślesinie.

W celu efektywnego przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszania jej negatywnych następstw w życiu społecznym i rodzinnym tworzy się **Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na terenie Gminy Stare Miasto**, zwany dalej **Programem**. Zawiera on: podstawy prawne, zasady działania, realizatorów programu, cel główny i cele szczegółowe, zadania zespołu interdyscyplinarnego, przewidywane efekty realizacji programu, źródło finansowania oraz monitorowanie Programu. Program przedstawia charakterystykę zjawiska przemocy w rodzinie, dostępne dane na temat przemocy w Gminie Stare Miasto.

Podstawy prawne:

Podstawą prawną działań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie jest:

- a) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78, poz.483 ze zm.) rozdział drugi „Wolności, Prawa i Obowiązki Człowieka i Obywatela” – reguluje zasady zapewniające każdemu nietykalność osobistą i cielesną oraz stawia na ich straży władze publiczne przyznając obywatelowi prawo żądania od organów władzy publicznej szczególnej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją,
- b) Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 ze zm.),
- c) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 ze zm.),
- d) Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 ze zm.),
- e) Kodeks Karny

Zasady działania Programu:

W zakresie udzielania pomocy osobom doznającym przemocy, stosującym przemoc oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie Program oparty jest na zasadach:

1. wzajemnej współpracy i współdziałania organów władzy publicznej, organizacji pozarządowych i kościołów oraz związków wyznaniowych (zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działaniu pożytku publicznego i o wolontariacie oraz ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej), a także innych organizacji, środowisk i osób fizycznych uprawnionych lub zobowiązanych do inicjowania i realizacji zadań związanych pośrednio lub bezpośrednio z przeciwdziałaniem występowania przemocy

- i jej negatywnym następstwom,
2. jawność działań organów władzy publicznej oraz podmiotów realizujących zadania publiczne w zakresie przeciwdziałania przemocy z poszanowaniem godności osoby ,
 3. szczególnej ochrony dzieci, z zachowaniem ich prawa do wychowania się w rodzinie, poprzez udzielenie rodzinie szczególnego wsparcia w dążeniu do poprawy jej funkcjonowania .

Działania i adresaci Programu:

Program realizowany będzie poprzez następujące działania:

- **uprzedzające** tj. diagnoza, informacja, edukacja - kierowane do ogółu mieszkańców gminy, w tym także do osób zajmujących się zawodowo pomaganiem osobom potrzebującym,
- **interwencyjne** tj. opiekuńcze - kierowane do osób doznających przemocy w rodzinie, a pouczające i izolujące kierowane do osób stosujących przemoc w rodzinie,
- **wspierająco-terapeutyczne** - kierowane dla osób uwikłanych w przemoc domową (ofiara, świadek, sprawca),
- **działania edukacyjno - korekcyjne** – kierowane dla osób uwikłanych w przemoc domową .

Założenia Programu:

- zmiana postaw, przekonań i zachowań mieszkańców Gminy Stare Miasto wobec zjawiska przemocy,
- promowanie wartości rodziny i wychowania bez przemocy,
- edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie konsekwencji wynikających ze stosowania przemocy w rodzinie.

Realizatorzy Programu:

Głównymi realizatorami Programu są:

- Urząd Gminy Stare Miasto,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starym Mieście,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Służba zdrowia,
- Oświata,
- Policja.

Cel główny i cele szczegółowe Programu:

Celem głównym jest zwiększenie skuteczności działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Cele szczegółowe obejmują:

- a) systematyczne pogłębianie wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinach,

- b) zwiększenie dostępności pomocy dla osób doznających przemocy w rodzinie i skuteczności ochrony ich praw,
- c) zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
- d) podnoszenie świadomości i wrażliwości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie,
- e) podnoszenie kompetencji służb zajmujących się zjawiskiem przemocy w rodzinie,
- f) poszerzanie wiedzy dotyczącej zjawiska przemocy i sposobów tego problemu wśród dzieci, młodzieży i dorosłych,
- g) wspieranie ofiar przemocy w sytuacjach kryzysowych,
- h) zapewnienie możliwości profesjonalnego wsparcia dla ofiar i sprawców przemocy (porady psychologa, prawnika, podejmowanie interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy),
- i) współpraca z Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej w Ślesinie,
- j) zmniejszenie skali zjawiska.

Zadania Zespołu Interdyscyplinarnego:

- Kompleksowa pomoc rodzinom dotkniętym zjawiskiem przemocy,
- Przyjmowanie zgłoszeń dotyczących przemocy domowej i uruchamianie procedur mających na celu powstrzymanie przemocy,
- Wypracowanie procedur interwencji kryzysowej wobec ofiar i sprawców przemocy oraz opracowanie adekwatnej strategii postępowania,
- Kierowanie zarówno ofiar jak i sprawców przemocy do specjalistów, którzy mają dyżury w Ośrodku Poradnictwa Rodzinnego i Interwencji Kryzysowej w Ślesinie i Towarzystwie Inicjatyw Obywatelskich w Koninie,
- Poradnictwo prawne,
- Systematyczny kontakt w rodzinach dotkniętych zjawiskiem przemocy, a jeżeli zajdzie potrzeba udzielenia natychmiastowej pomocy (korzystanie z hotelu w Ośrodku Poradnictwa Rodzinnego i Interwencji Kryzysowej w Ślesinie.
- Nawiązanie kontaktu i współpracy z instytucjami udzielającymi pomocy rodzinom dotkniętym zjawiskiem przemocy,
- Działanie i zbieranie materiałów dowodowych zgodnie z procedurą „Niebieskiej Karty”,
- Kierowanie wniosków do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych pod kątem związku między nadużywaniem alkoholu, a stosowaniem przemocy,
- Występowanie z zawiadomieniami do prokuratury zgodnie z art. 2 § 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Przewidywane efekty realizacji programu:

- Zmiana postaw lokalnej społeczności wobec zjawiska przemocy w rodzinie,

- Zmniejszenie liczby przypadków przemocy w rodzinie,
- Udzielanie profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie,
- Zwiększenie zaangażowania społeczności w sprawy przeciwdziałania przemocy,
- Zbudowanie systemu działań w zakresie pomocy rodzinom i osobom dotkniętym przemocą,
- Niwelowanie skutków zjawiska przemocy,
- Zmniejszenie skali występujących w rodzinach dysfunkcji wynikających z przemocy.

Źródła finansowania:

Źródłem finansowania zadań Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie będą środki finansowe z budżetu Gminy Stare Miasto, dotacje celowe oraz środki pozabudżetowe, pozyskiwane z innych źródeł.

Monitorowanie realizacji Programu:

Program Przeciwdziałania Przemocy w Gminie Stare Miasto jest dokumentem stanowiącym jeden z etapów ciągłego procesu budowania i wdrażania systemu rozwiązywania problemów związanych z przemocą. Nie jest on dokumentem zamkniętym, jego założenia mogą być modyfikowane pod wpływem zmieniających się warunków rzeczywistości.

Skuteczne wdrażanie oraz monitoring tego Programu wymaga gromadzenia i analizy odpowiednich informacji zgodnie z przyjętymi założeniami. Opracowanie Programu Przeciwdziałania Przemocy nie jest samo w sobie receptą na sukces. Konieczne jest podjęcie działań mających na celu systematyczne jego wdrażanie, czuwanie nad jego realizacją i kontrolowanie przebiegu.

Nad przebiegiem i realizacją Programu czuwa Wójt Gminy Stare Miasto. W realizacji Programu bierze również udział Rada Gminy, która powinna prowadzić monitoring Programu poprzez ocenę stanu i efektów jego realizacji.

PRZEWODNICZĄCY RADY

Karol Teodorczyk